

EVALUATION OF THE EFFECT OF GERIATRIC NURSING COURSE ON NURSING STUDENTS' ATTITUDES TOWARD AGEISM

Busra Zehra Buyukkilic^{1*}, Semiha Akin Eroglu¹, Elif Paklaci², Anita Karaca³

¹University of Health Sciences, Hamidiye Faculty of Nursing, Istanbul, Türkiye.

²Istanbul Kent University, Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Istanbul, Türkiye.

³Biruni University, Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Istanbul, Türkiye.

ORCID Code: 0000-0003-1966-8484, 0000-0002-1901-2963, 0000-0003-4822-934, 0000-0001-6552-4399

ABSTRACT

Objective: This study aimed to evaluate the effect of a Geriatric Nursing course on nursing students' attitudes toward ageism.

Methods: This descriptive and comparative study was conducted with 48 nursing students enrolled at a university. Data were collected using a Student Information Form and the Attitudes Toward Ageism Scale. The scale was administered twice, before (pre-test) and after (post-test) the course. The data were analyzed using descriptive statistics and appropriate parametric and non-parametric tests.

Results: The majority of participants were female (91.7%), with a mean age of 20.58 ± 1.11 years. Among the students, 41.7% had experience in caring for older adults, and 72.9% had taken a course on older adult health/care. Comparisons between pre-test and post-test scores revealed a significant decrease in the "Limiting the Life of Older Adults" subscale ($p=0.020$) and a significant increase in the "Negative Ageism" subscale ($p=0.008$). No significant difference was observed in the total scale score between pre-test and post-test ($p=0.99$). A significant difference was found between post-test total scores and students' clinical experience with older adults ($p<0.05$). Furthermore, strong ($\rho=0.75-0.86$; $p<0.001$) and moderate ($\rho=0.49$; $p<0.001$) positive correlations were observed between the total scale score and subscale scores.

Conclusion: The Geriatric Nursing course was found to be effective in reducing nursing students' negative attitudes toward older adults. These findings highlight the importance of integrating courses and practical experiences related to older adult care in nursing education to improve attitudes. It is recommended that nursing students' clinical experience with older adults be increased and that course content be enriched to raise awareness of ageism.

Keywords: Geriatric Nursing, Nursing Students, Attitude, Ageism

Geriatric Hemşireliği Dersinin Öğrenci Hemşirelerin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumlarına Etkisinin Değerlendirilmesi

ÖZET

Amaç: Bu araştırma, Geriatric Hemşireliği dersinin öğrenci hemşirelerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları üzerindeki etkisini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Tanımlayıcı ve karşılaştırmalı nitelikteki bu çalışma, bir üniversitede öğrenim gören 48 öğrenci hemşire ile yürütülmüştür. Veriler, Öğrenci Bilgi Formu ve Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği ile toplanmış; ölçek ders öncesi (ön-test) ve ders sonrası (son-test) olmak üzere iki kez uygulanmıştır. Elde edilen veriler tanımlayıcı istatistikler ile uygun parametrik ve non-parametrik testler kullanılarak analiz edilmiştir.

Bulgular: Katılımcıların %91,7'si kadın olup, yaş ortalaması $20,58 \pm 1,11$ yıl olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin %41,7'si yaşlı bireylere bakım deneyimine sahipken, %72,9'u yaşlı sağlığı/bakımı dersi almıştır. Ön-test ve son-test karşılaştırmalarında, 'Yaşlılığın Yaşamını Sınırlama' alt boyutunda anlamlı bir azalma ($p=0,020$), 'Olumsuz Ayrımcılık' alt boyutunda ise anlamlı bir artış ($p=0,008$) bulunmuştur. Buna

karşın, toplam ölçek puanı açısından ön-test ve son-test arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p=0,99$). Son-test toplam ölçek puanı ile yaşlı bireylerle ilgili klinik deneyime sahip olma arasında anlamlı fark ark belirlenmiştir ($p<0,05$). Ayrıca, toplam ölçek puanı ile alt boyutlar arasında güçlü ($\rho=0,75-0,86$; $p<0,001$) ve orta düzeyde ($\rho=0,49$; $p<0,001$) pozitif ilişki saptanmıştır.

Sonuç: Geriatri Hemşireliği dersinin, öğrenci hemşirelerin yaşlılara yönelik olumsuz tutumlarını azaltmada etkili olduğu görülmüştür. Bu bağlamda, hemşirelik eğitiminde yaşlı bakıma ilişkin ders ve uygulamaların tutumların geliştirilmesi açısından önemli olduğu söylenebilir. Öğrenci hemşirelerin yaşlı bireylerle klinik deneyimlerinin artırılması ve ders içeriklerinin yaşlı ayrımcılığına yönelik farkındalık kazandıracak şekilde zenginleştirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Geriatri Hemşireliği, Hemşirelik Öğrencileri, Tutum, Yaşlı Ayrımcılığı

GİRİŞ

Dünyada yaşlı nüfusun hızla artışı, sağlık hizmetlerinde yaşlı bireylere yönelik bakımın önemini her geçen gün artırmaktadır. Yaşlı nüfus oranındaki hızlı artış sonucu sağlık profesyonelleri yaşlı bireylerle daha sık karşılaşmaktadır. Bu süreçte bakım kalitesini belirleyen en önemli faktörlerden biri sağlık çalışanlarının yaşlı bireylere yönelik tutumları olmaktadır (WHO, 2021; TÜİK, 2023). Nitekim güncel veriler, yaşlı bireylerin sağlık hizmetlerine erişim sırasında yalnızca fizyolojik değil, aynı zamanda sosyal ve psikolojik engellerle karşılaştığını, kimi zaman da sağlık çalışanlarının bilinçli ya da bilinçsiz ayrımcı tutumlarına maruz kaldığını ortaya koymaktadır (Nelson, 2016; Wilson, Errasti-Ibarrondo & Low, 2019; Catalão et al., 2025).

Yaşlı ayrımcılığı (ageism) kavramı yaşa dayalı önyargılar, stereotipler ve ayrımcı davranışlar olarak tanımlanmakta olup bireylerin yaşlılarla kurduğu ilişkileri ve sağlık hizmetlerinin niteliğini doğrudan etkilemektedir (WHO, 2021). Son yıllarda yapılan sistematik derlemeler, hemşirelik öğrencilerinin genel olarak yaşlı bireylere karşı olumlu tutumlar geliştirdiğini, ancak olumsuz önyargıların ve kalıplaşmış davranışların sürdüğünü göstermektedir (Liu, Norman & While, 2013; Yalçın Gürsoy, & Chousko Mehmet, 2023). Özellikle kadın öğrencilerin, son sınıf öğrencilerinin ve yaşlı bireylerle düzenli teması olanların yaşlı bireylere karşı daha olumlu tutumlar sergilediği bildirilmektedir (Yalçın Gürsoy, & Chousko Mehmet, 2023).

Hemşirelik mesleği, bireylerin sağlık durumlarını bütüncül bir yaklaşımla ele almayı ve her yaş grubuna eşit bakım sunmaya odaklanan bir disiplindir. Ancak yapılan çalışmalar, hemşirelik öğrencilerinin ve profesyonel hemşirelerin yaşlı bireylere karşı zaman zaman olumsuz tutumlar sergileyebildiğini ve bu durumun bakım kalitesini düşürebileceğini göstermektedir (Cheng et al., 2024; Wilson et al., 2019). Özellikle Portekiz’de yapılan güncel bir çalışma (2025), yeni mezun hemşirelerde yaşlı ayrımcılığı düzeylerinin klinik deneyime göre farklılık gösterdiğini, yaşlılarla başa çıkabilme güveni arttıkça “iyi niyetli ayrımcılık” düzeyinin azaldığını ortaya koymuştur (Catalão et al., 2025). Bu bulgular, hemşirelik eğitiminde geriatriye özel derslerin yanı sıra, uygulamalı klinik deneyimlerin de kritik rol oynadığını göstermektedir.

Türkiye’de yapılan yarı deneysel bir araştırma, Geriatri Hemşireliği dersinin öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını anlamlı şekilde geliştirdiğini göstermektedir (Gürel, 2019). Yapılan bir çalışmada, Geriatri Hemşireliği dersinin öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları üzerinde olumlu etkilerinin kısa vadede güçlü olmasına rağmen uzun vadede sürdürülebilirliğinin sınırlı olduğunu ve bu nedenle eğitim ile klinik deneyimin entegre edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Gülpak, İster ve Darendeli, 2024). Bu bağlamda, hemşirelik eğitimi sürecinde yaşlı bireylerin fiziksel, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının öğretilmesi büyük önem taşımaktadır. Özellikle Geriatri Hemşireliği dersi, öğrenci hemşirelerin yaşlı bireylerle olan iletişimlerini güçlendirmeyi ve yaşlılara yönelik ayrımcı tutumları azaltmayı hedeflemektedir.

Sonuç olarak, yaşlı bireylere yönelik ayrımcı tutumların sağlık hizmetlerinde eşitsizliklere yol açabileceği ve bakım kalitesini olumsuz etkileyebileceği açıktır. Bu nedenle geleceğin hemşireleri olan öğrencilerin yaşlı bireylere karşı algıları ve tutumları, yaşlı bakımının niteliğini artırmak açısından kritik öneme sahiptir. Geriatri Hemşireliği dersinin bu süreçte öğrencilerin farkındalıklarını artırarak daha eşitlikçi ve bütüncül bir bakım anlayışı geliştirmelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma amacı

Bu araştırma geriatri hemşireliği dersinin öğrenci hemşirelerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarına etkisini değerlendirmek amacıyla gerçekleştirildi.

Araştırma Soruları

1. Geriatri Hemşireliği dersi sonrası hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumu nasıl etkilendi?

GEREÇ-YÖNTEM

Araştırmanın Tasarımı

Araştırma bir merkezli, tanımlayıcı-karşılaştırılmalı bir çalışmadır.

Araştırmanın Yeri

Araştırma bir hemşirelik fakültesinde 25 Nisan 2025- 4 Haziran 2025 tarihleri arasında gerçekleştirildi.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma evrenini İstanbul ilinde bulunan bir üniversitede lisans eğitimi gören ve geriatri hemşireliği dersi alan hemşirelik öğrencileri oluşturdu. Araştırma örneklemini araştırmanın yapıldığı üniversitede öğrenim gören ve 2. sınıfta geriatri hemşireliği dersi alan 48 hemşirelik öğrencisi oluşturdu. Araştırmada bir örnekleme yöntemine gidilmeyip araştırma örneklemini dahil edilme kriterlerini karşılayan tüm öğrenciler araştırmaya dahil edildi. Bu derse kayıtlı 57 öğrenci içinden 2 öğrenci bu dersi alttan aldığı için (3. ve 4.sınıf) ve 7 öğrenci çalışmaya katılmayı kabul edilmediği için çalışma 48 öğrenci ile tamamlandı.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri 2 adet veri toplama aracı kullanılarak elde edildi.

Öğrenci Bilgi Formu: Bu veri toplama aracında öğrencinin yaşı, cinsiyeti, sınıfı, yaşlı bireylerle çalışma deneyimi, ailesinde veya yakın çevresinde bakım verdiği yaşlı bireyin olma durumu, yaşlı sağlığı ve bakımı ile ilgili bir ders alma durumu, gönüllü veya mesleki olarak yaşlı bireyler ile ilgili bir projeye katılma durumunu belirlemeye yönelik toplam 10 soru içermektedir.

Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ): Yaşlılara yönelik ayrımcılığı değerlendiren YATÖ; Yaşlıların Yaşamını Sınırlama, Yaşıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık ve Olumsuz Ayrımcılık Tutumları olmak üzere üç alt boyutu bulunan bir ölçektir. Ölçek Yılmaz ve Terzioğlu (2011) tarafından geliştirilmiştir. Cronbach iç tutarlılık katsayısı toplam ölçek için 0,80 olarak belirlenmiştir. YATÖ, yaşlıya ilişkin ifadelerin bulunduğu toplam 23 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki her madde için “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum” ve “Tamamen Katılıyorum” seçeneklerinin bulunduğu 5’li likert tipi bir ölçektir. Ölçekte, yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutum cümleleri için “kesinlikle katılıyorsa” “5” puan, katılıyorsa “4” puan, “kararsızsa” “3” puan, “katılmıyorsa” “2” puan ve “kesinlikle katılmıyorsa” “1” puan olarak hesaplanmıştır. Yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumsuz tutum cümleleri yukarıda ifade edilen puanlamanın tam tersi olacak şekilde hesaplanmıştır. Olumlu tutum maddeleri; 2, 4, 6-9, 13, 20, 23. maddeler iken olumsuz tutum maddeleri: 1, 3, 5, 10-12, 14, 15-19, 21, 22. maddelerdir. Ölçekten alınabilecek maksimum puan 115 olup öğrencinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutuma sahip olduğunu, minimum puan ise 23 olup öğrencinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumsuz tutuma sahip olduğunu belirtmektedir (Yılmaz ve Terzioğlu, 2011).

Verilerin Toplanması

2024-2025 Eğitim Öğretim Yılı başında toplam 14 haftalık Geriatri Hemşireliği dersinin ilk haftasında ön-test değerlendirmesi için, dersin son haftasında ise son-test değerlendirmesi için veri toplama araçları ile veri toplandı. Anketler öğrenciler tarafından dolduruldu.

Etik İlkeler

Araştırma öncesi etik kurul izni (Tarih: 08.05.2025 No: 10/27) ve kurum izinleri alındı. Ölçeğin geçerlilik güvenilirliğini yapan yazarlardan ölçek kullanım izinleri alındı. Öğrencilerden bilgilendirilmiş gönüllü olur alındı.

İstatistiksel Yöntemler

Veriler SPSS 28,0 (Statistical Program For Social Sciences) paket programı ile analiz edilmiştir. Sürekli değişkenler ortalama, standart sapma (min–maks), kategorik değişkenler n (%) ile özetlenmiştir. Normallik (gerektiğinde varyans homojenliği) varsayımları incelendikten sonra, gruplar arası karşılaştırmalarda Bağımsız Örneklem t testi veya koşullar sağlanmadığında Mann–Whitney U testi; üç ve üzeri grup için tek yönlü ANOVA (anlamlılıkta uygun post-hoc karşılaştırmalar) kullanılmıştır. Normal dağılım gösteren

veriler için Eşleştirilmiş Örneklem t testi, normal dağılım göstermeyen veriler için ise Wilcoxon İşaretili Sıralar testi tercih edilmiştir. Değişkenler arası ilişkiler esas olarak Spearman sıra korelasyonu ile değerlendirilmiştir. Dağılım varsayımlarını karşılayan bir değişken çifti için Pearson korelasyonu kullanılmıştır. Korelasyon büyüklüklerinin yorumu 0,90–1,00: çok yüksek; 0,70–0,89: yüksek; 0,50–0,69: orta; 0,26–0,49: zayıf; 0,00–0,25: çok zayıf/önemsiz sınıflamasına göre yapılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya Geriatri Hemşireliği dersini alan toplam 48 öğrenci katılmıştır. Grubun yaş ortalaması $20,58 \pm 1,11$ 'dir. Örneklemin %91,7'si kadındır.

Öğrencilerin %41,7'sinin yaşlı bireylere bakım verme konusunda deneyimi olmuştur. Grubun sadece %18,8'i yaşlılar ile ilgili herhangi bir proje veya çalışmaya katıldığını bildirmiştir. Örneklemin yaklaşık beşte biri (%18,8) yaşlı bireylerin yoğun olduğu bir birimde klinik uygulama deneyimi olduğunu bildirdi. Öğrencilerin büyük kısmı yaşlılarla çalışma konusunda orta düzeyde ilgili olduğunu (%81,3), %16,7'si yaşlılarla çalışmaya katılma konusuna ilgi duymadığını belirtti (**Tablo 1**).

Ölçek alt boyutlarına ilişkin ön-test ile son-test puanlarının karşılaştırma sonuçları **Tablo 2**'de verilmiştir. Geriatri Hemşireliği dersi öncesi ve sonrası Yaşlıların Yaşamını Sınırlama alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptandı ($Z = -2,325$, $p = 0,020$). Geriatri Hemşireliği dersi sonrası Yaşlıların Yaşamını Sınırlama alt boyutu puanları ders öncesi puanlara göre anlamlı düzeyde daha düşük bulundu.

Geriatri Hemşireliği dersi öncesi ve sonrası Olumlu Ayrımcılık alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmedi ($Z = -0,994$, $p = 0,32$).

Geriatri Hemşireliği dersi öncesi ve sonrası Olumsuz Ayrımcılık alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptandı ($t = -2,790$, $p = 0,008$). Geriatri Hemşireliği dersi sonrası Olumsuz Ayrımcılık alt boyutu puanları Geriatri Hemşireliği dersi öncesi Olumsuz Ayrımcılık alt boyutu puanlarına göre daha yüksek bulundu.

Geriatri Hemşireliği dersi sonrası ve öncesi toplam ölçek puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmamıştır ($Z = -0,011$, $p = 0,99$).

Ön-test ve son-test Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği toplam ölçek puanlarının karşılaştırmalarına ilişkin tablo aşağıda verilmiştir (**Tablo 3**).

Yaşlı bireylerin yoğun olduğu bir birimde klinik uygulama deneyimi olma değişkeni açısından Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği toplam ölçek ön-test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmadı ($t = -1,016$; $p = 0,32$).

Yaşlı bireylerin yoğun olduğu bir birimde klinik uygulama deneyimi olma değişkeni açısından Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği toplam ölçek son-test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark saptandı ($U = 96,000$; $p = 0,035$). Yaşlı bireylerin yoğun olduğu bir birimde klinik uygulama yapan öğrencilerin Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği toplam ölçek son-test puanı $70,33 \pm 5,17$, klinik uygulama yapmayan öğrencilerin ise $74,28 \pm 5,74$ 'tür.

Yaşlılarla çalışmaya yönelik mesleki ilgi düzeyine göre öğrencilerin aldığı Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği toplam ölçek ön-test puanları karşılaştırıldığında, yaşlılarla çalışmaya orta düzeyde ilgisi olanların Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği toplam ölçek ön-test puanı ($74,64 \pm 3,95$), bu konuda ilgili olmayan öğrencilere göre ($69,50 \pm 5,50$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek saptandı ($F = 4,989$; $p = 0,011$).

Yaşlılar ile çalışmaya yönelik mesleki ilgi düzeyine göre öğrencilerin aldığı Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği toplam ölçek son-test puanları karşılaştırıldığında, son-test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark saptanmadı ($p > 0,05$).

Yaşlı bireyler ile çalışma deneyimi ve yaşlılar ile ilgili herhangi bir proje veya çalışmaya katılma durumuna göre ön-test ve de son-test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir fark bulunmadı ($p > 0,05$).

Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği ön-test ve son-test puanları arasındaki ilişki karşılaştırıldığında, elde edilen bulgular **Tablo 4**'te gösterilmiştir.

Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği alt boyut ve toplam ölçek ön-test puanları arasında orta düzeyde ve istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur (Yaşlılığın Yaşamını Sınırlama alt boyutu $r = 0,68$, Olumlu Ayrımcılık alt boyutu $r = 0,52$, Olumsuz Ayrımcılık alt boyutu $r = 0,56$; $p < 0,001$). Her bir alt boyut ön-test puanları arasında birbirleriyle anlamlı bir ilişki saptanmadı ($p > 0,05$).

Son-test incelemesinde; toplam ölçek puanı ile Yaşlılığın Yaşamını Sınırlama ($r = 0,86$, $p < 0,001$) ve Olumlu Ayrımcılık ($r = 0,75$, $p < 0,001$) alt boyutları son-test puanları arasında yüksek düzeyde pozitif ilişkiler saptanmıştır. Olumsuz Ayrımcılık alt boyut ile Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği toplam ölçek puanları arasında ($r = 0,49$, $p < 0,001$) zayıf düzeyde pozitif ilişki belirlenmiştir. Son-test incelemesinde; Yaşlılığın Yaşamını Sınırlama ile Olumlu Ayrımcılık alt boyut puanları arasında orta düzeyde pozitif ilişki belirlendi ($r = 0,57$, $p < 0,001$); diğer alt boyut eşleşmeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Zamanlar arası çapraz ilişkilerde yalnızca Yaşlılığın Yaşamını Sınırlama alt boyutu (ön-test) ile Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği toplam ölçek (son-test) puanları arasında zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki belirlenmiştir ($r = 0,33$, $p = 0,021$).

TARTIŞMA

Bu çalışma, Geriatri Hemşireliği dersinin hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarına etkisini değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Örnekleme, dersi alan 48 hemşirelik öğrencisi oluşturmuştur.

Çalışmamızda, Geriatri Hemşireliği dersi sonrası *Yaşlılığın Yaşamını Sınırlama* alt boyutu puanlarının anlamlı şekilde düşmesi, öğrencilerin yaşlı bireylerin yaşamlarını kısıtlayan faktörlere yönelik algılarında azalma olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, benzer çalışmalarla paralellik göstermektedir. Türkiye’de yapılan bir araştırmada (2023) ders sonrası öğrencilerin yaşlı bireylerin yaşamını sınırlayan unsurlara ilişkin algılarında düşüş saptanmıştır (Rashidi, & Yıldırım, 2023). Mısır’da gerçekleştirilen bir çalışmada (2020) ise ders sonrası öğrencilerin yaşlılara yönelik olumsuz tutumlarının azaldığı ve bilgi ile duyarlılık düzeylerinin arttığı bildirilmiştir (Elsayed Ibrahim, & Abd Elsalam 2020). Türkiye’de seçmeli Geriatri Hemşireliği dersi uygulamasında da öğrencilerin yaşlıya bakım verme isteğinin arttığı, olumsuz tutum puanlarının ise azaldığı belirtilmiştir (Daş Geçim & Akyol Güner, 2023). Dersin içeriğinde yaşlı bireylerin fiziksel, psikolojik ve sosyal işlevselliklerini etkileyen kısıtlayıcı unsurların ele alınması, öğrencilerin farkındalık ve duyarlılıklarını artırmış olabilir. Gelecekte derslerin, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini yükseltmeye odaklanan hemşirelik müdahaleleri ve destekleyici yaklaşımlarla zenginleştirilmesi, öğrencilerin yaşlıların yaşamını sınırlayan unsurları daha iyi tanımlamalarına ve bu unsurları azaltmaya yönelik stratejiler geliştirmelerine katkı sağlayabilir.

Bu çalışmada, ders öncesi ve sonrası *Olumlu Ayrımcılık* alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu sonuç, dersin katılımcılarının yaşlı bireylere yönelik olumlu ayrımcılık tutumlarını etkilemediğini göstermektedir. Olumlu ayrımcılık, yaşlılara yönelik destekleyici yaklaşımları ifade etse de bu tutumların ders öncesinde zaten yerleşmiş veya yüksek düzeyde olması, eğitim sonrası anlamlı değişim görülmemesinin nedeni olabilir. Literatürde kısa süreli veya tek derslik eğitimlerin tutum değişikliği konusunda sınırlı etkiye sahip olduğu sıkça bildirilmektedir. Bu nedenle, kalıcı tutum değişikliği için kapsamlı ve uzun süreli eğitim programlarına ihtiyaç vardır. Hemşirelik eğitiminde yaşlılara yönelik olumlu tutumların geliştirilmesi için tekrarlayan ve uygulamalı yöntemlerin tercih edilmesi önerilmektedir.

Bu araştırmada, ders sonrası *Olumsuz Ayrımcılık* alt boyutu puanlarının ders öncesine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durumun nedeni, öğrencilerin eğitim sürecinde yaşlılıkla ilgili olumsuz stereotipler ve önyargılarla yüzleşmeleri olabilir. Bu farkındalık, olumsuz tutumların daha görünür hale gelmesine yol açmış olabilir. Benzer şekilde, Ordu Üniversitesi’nde yapılan bir çalışmada (2020) öğrencilerin yaşlı ayrımcılığı tutum puanları ders öncesine göre ders sonrasında anlamlı biçimde yükselmiştir (Şentürk, Özdemir Alkanat & Yıldırım Keskin, 2020). Türkiye’de yürütülen başka bir eğitim programında ise ayrımcılık alt boyutu puanlarında olumlu yönde azalma görülmüş ancak bu fark istatistiksel açıdan anlamlı olmamıştır (Fök Koçak, 2025). Bu bulgular, dersin olumsuz ayrımcılık ile mücadelede yeterince etkili olmadığını göstermektedir. Kalıcı tutum değişiklikleri için uygulamalı ve katılımcı merkezli eğitim yöntemlerinin benimsenmesi gerekmektedir.

Dersin toplam ölçek puanları üzerinde anlamlı bir fark yaratmaması, yalnızca iki saatlik teorik içerikten oluşması ile açıklanabilir. Bu durum, yalnızca teorik eğitimin yaşlılara yönelik genel tutumları değiştirmede yetersiz kaldığını göstermektedir. Eğitim programının bazı alt boyutlarda etkili olmasına rağmen toplam puanlarda gelişme sağlanamaması, dersin kapsam, süre ve yöntem açısından gözden geçirilmesi gerektiğini düşündürmektedir. Tutum değişikliklerinin kalıcı olabilmesi için tekrarlayan,

uygulamalı ve deneyimleri artırmaya odaklanan eğitimlerin önemi büyüktür. Bu bağlamda, dersin öğrencilerin yaşlılarla doğrudan iletişim kurabileceği uygulamalı eğitimler, sosyal sorumluluk projeleri ve alan uygulamalarıyla desteklenmesi önerilmektedir.

Bulgular, Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeğinin ön-testinde yaşlı bireylerin yoğun olduğu birimlerde uygulama yapma durumuna göre anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. Bu sonuç, deneyimin süresi ve niteliğinin tutum değişikliği yaratmak için yeterli olmadığını düşündürmektedir. Ayrıca, yaşlı bireyler ile temasın olumlu tutumlara dönüşebilmesi için yapılandırılmış rehberlik ve mentorluk süreçlerinin desteklenmesi önemlidir. Bu nedenle, klinik deneyim tek başına yeterli olmayabilir; ek eğitim ve bilinçlendirme stratejileri ile desteklenmesi önerilmektedir.

Buna karşın, son-testte yaşlı bireylerin yoğun olduğu birimlerde uygulama yapan öğrencilerin tutum puanlarının daha düşük olması, bu öğrencilerin yaşlı bireylere karşı daha olumlu tutum geliştirdiğini göstermektedir. Castellano-Rioja ve ark. (2022) çalışmasında da benzer şekilde, klinik uygulama sonrası öğrencilerin tutumlarında anlamlı iyileşme görülmüştür. López-Hernández ve ark. (2021) araştırmasında, klinik yerleştirme deneyimi olan öğrencilerin yaşlılara yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu bildirilmiştir. Pang, Liu & Li (2025) ise yaşlı bakım servislerinde klinik deneyimi olan öğrencilerin ayrımcılık tutumlarının daha düşük olduğunu saptamıştır. Bu bulgular, yaşlı bireylerle yoğun etkileşim sağlayan klinik uygulamaların empati ve farkındalığı artırarak olumlu tutumları desteklediğini ortaya koymaktadır.

Öğrencilerin yaşlılarla çalışmaya yönelik mesleki ilgilerinin tutumları üzerindeki etkisi incelendiğinde, orta düzeyde ilgi duyan öğrencilerin puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgu, ilgi düzeyinin olumlu tutum geliştirmede rol oynayabileceğini düşündürmektedir. Zhang ve ark. (2024) çalışmasında yaşlılarla çalışmaya yönelik istekliliğin tutumlarla ilişkili olduğu belirtilmiştir. Benzer şekilde, Pang, Liu ve Li (2025) çalışmasında da yaşlılarla ilgili klinik deneyimi olan ve bu konuda ilgili olan öğrencilerin tutumlarının daha olumlu olduğu saptanmıştır. McCloskey ve ark. (2020) da yaşlılar ile çalışma konusunda ilgi düzeyi yüksek öğrencilerin eğitim sürecinde yaşlılarla çalıştıkça daha olumlu tutum geliştirdiklerini bildirmiştir. Bu sonuçlar, mesleki ilgi ve motivasyonun yaşlılara yönelik önyargıların azalmasında ve destekleyici tutumların gelişmesinde önemli olduğunu göstermektedir.

Çalışmada bununla birlikte, yaşlılar ile çalışmaya yönelik mesleki ilgi düzeyine göre toplam son-test puanları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Benzer şekilde, Castellano-Rioja ve ark. (2022) dersin teorik kısmında ilgi duyan ve duymayan öğrenciler arasında fark saptamamıştır. Castro ve ark. (2023) de ilgi düzeyi düşük ve yüksek öğrenciler arasında eğitim sonrası farklılaşma olmadığını rapor etmiştir. Pang, Liu & Li (2025) çalışmasında ise ilgi düzeyinin tutum değişimini tek başına açıklamakta yetersiz olduğu vurgulanmıştır. Bu bulgular, eğitimin öğrencilerin ilgi düzeyinden bağımsız olarak tutumları homojenleştirme etkisi yaratabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca, dersin sınırlı etkiye neden olması, kişisel ilginin uygulama ve deneyim ile desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Tutum değişikliği için yalnızca ilgi düzeyine odaklanmak yeterli değildir; yapılandırılmış, uygulamalı ve etkileşim temelli eğitim süreçleri de gereklidir.

Son olarak, bu çalışmada yaşlı bireyler ile ilgili projelere katılma ya da yaşlılarla doğrudan çalışma deneyimine göre anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu bulgu, örneklemin sınırlı sayıda öğrenciden oluşması ve yaşlı bireylerle ilgili projelerde görev alan öğrenci sayısının az olmasıyla ilişkili olabilir. Daha büyük örneklerle yapılacak araştırmalar, bu değişkenlerin yaşlılara yönelik tutumlara etkisini daha net ortaya koyabilir.

Çalışmada, Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği alt boyutları ile toplam ölçek puanı arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuç, ölçek alt boyutlarının genel tutum düzeyini güçlü biçimde yordadığını göstermektedir. Yaşlının Yaşamını Sınırlama alt boyutu ile toplam ölçek puanı arasında yüksek korelasyon olması, bu tutumun ayrımcılık düzeyini artırdığını göstermektedir. Benzer şekilde, Olumlu Ayrımcılık alt boyutu ile toplam ölçek puanı arasında yüksek korelasyon olması, bu alt boyutun belirleyici rolünü ortaya koymaktadır. İlginç biçimde, olumlu ayrımcılık puanlarının yüksek olması da toplam puanı artırmaktadır. Bu durum, olumlu ayrımcılığın her zaman destekleyici olmayabileceğini, kimi zaman yaşlı bireylerin özerkliğini zedeleyebilecek pasifleştirici olabileceğini düşündürmektedir. Bu bulgular, yaşlı ayrımcılığı tutumlarının çok boyutlu bir yapı sergilediğini ve hem açıkça olumsuz hem de iyi niyetli görünen ancak sınırlayıcı etkiler yaratabilecek tutumları içerdiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, eğitim programlarının yalnızca olumsuz stereotipler ile değil, olumlu gibi görünen ancak bireyin bağımsızlığını kısıtlayan tutumlar ile de mücadele etmesi önemlidir.

SONUÇ

Araştırmadan elde edilen bulgular, Geriatri Hemşireliği dersinin hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Özellikle yaşlının yaşamını sınırlama alt boyutunda gözlenen anlamlı azalma, dersin öğrencilerin bakış açısını dönüştürmede etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, Olumsuz Ayrımcılık alt boyutunda sınırlı düzeyde artışın görülmesi, teorik eğitimin tek başına yeterli olmayabileceğini ve daha kapsamlı, uygulamaya dayalı yaklaşımlara ihtiyaç olduğunu düşündürmektedir. Bu sonuçlar, dersin öğrencilerde farkındalık oluşturma potansiyelini ortaya koymakla birlikte, olumlu tutum değişikliklerinin kalıcılığını sağlamak için eğitimin klinik deneyimlerle desteklenmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Elde edilen bulgular ışığında, hemşirelik müfredatında yaşlı bireylerin fiziksel, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını kapsayan içeriklerin geliştirilmesi ve derslerin uygulama alanlarıyla bütünleştirilmesi önem taşımaktadır. Öğrencilerin yaşlı bireylerle doğrudan etkileşim kurabilecekleri klinik ortamların artırılması, teorik bilginin pratiğe yansıtılmasını kolaylaştırarak daha derin ve kalıcı bir öğrenme süreci sağlayacaktır. Ayrıca, derslerin kısa vadeli olumlu etkilerinin uzun döneme taşınabilmesi için eğitim sürecinin farklı dönemlerde yinelenen modüllerle desteklenmesi önerilmektedir. Çalışmanın sonuçları, hemşirelik öğrencilerinin yanı sıra, sağlık çalışanlarına da yönelik farkındalık programlarının geliştirilmesi gerektiğini, hizmet içi eğitimler ve toplum düzeyinde yürütülecek kampanyalarla yaşlı ayrımcılığının azaltılmasının mümkün olabileceğini göstermektedir. Farklı üniversite ortamlarında kültürel bağlamlarda yürütülecek benzer araştırmalar, yaşlı bakımına yönelik tutumların çeşitlilik içindeki yansımalarını ortaya koyarak daha güçlü kanıtların üretilmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

1. Castellano-Rioja, E., Botella-Navas, M., López-Hernández, L., Martínez-Arnau, F. M., & Pérez-Ros, P. (2022). Caring for the Elderly Enhances Positive Attitudes Better Than Knowledge in Nursing Students. *Medicina (Kaunas, Lithuania)*, 58(9), 1201. <https://doi.org/10.3390/medicina58091201>
2. Castro, C., Antunes, R., Simoes, A., Bernardes, C., & Fernandes, J. B. (2023). Nursing students' knowledge and attitudes toward older adults. *Frontiers in public health*, 11, 1150261. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2023.1150261>
3. Catalão, M. J., Arco, H., Carrajola, N., & Tavares, J. (2025). Ageism among newly graduated nurses: The influence of sociodemographic variables and gerontogeriatric nursing education. *Nurse education in practice*, 83, 104285. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2025.104285>
4. Cheng, Y., Sun, S., Hu, Y., Wang, J., Chen, W., Miao, Y., & Wang, H. (2024). Effects of different geriatric nursing teaching methods on nursing students' knowledge and attitude: Systematic review and network meta-analysis. *PloS one*, 19(5), e0300618. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0300618>
5. Daş Geçim, G. Y., & Akyol Güner, T. (2023). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ile yaşlıya bakım verme istekliliği arasındaki ilişki. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 13(2), 180-187. <https://doi.org/10.5961/higheredusci.1241052>
6. Elsayed Ibrahim, E., & Abd Elsalam E.A. (2020). Geriatric nursing course: it's effect on nursing students' knowledge and attitude regarding caring elderly. *Egyptian Journal of Health Care*, 11(3), 1032-1041. https://ejhc.journals.ekb.eg/article_233428_44c016a0ead331738dc68745100c7f92.pdf
7. Gülpak, M., İster, E., & Darendeli, B. (2024). Hemşirelik öğrencilerinin huzurevinde uygulama yapma durumlarına göre yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi: Karşılaştırmalı bir çalışma. *Türkiye Biyoetik Dergisi*, 5(1), 31-40. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turbietderg/issue/85887/1482615>
8. Gürel, T. Y. (2019). Hemşirelik Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına Yönelik Tutumları ve Etkileyen Faktörler. *Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri Dergisi*, 11(4), 381-389. doi.org/10.5336/nurses.2019-65924
9. Koçak, F. Ö. K., Özçaylak, S., Solmaz, İ., & Kılavuz, A. (2025). The effect of the home care nursing education program on ageism and attitude towards the older adults in a developing country; one group pre-posttest design effects of education on ageism and attitude towards older adults. *Namik Kemal Medical Journal*, 13(1), 24-29. <https://doi.org/10.4274/nkmj.galenos.2024.77699>

10. Liu, Y. E., Norman, I. J., & While, A. E. (2013). Nurses' attitudes towards older people: a systematic review. *International Journal of Nursing Studies*, 50(9), 1271–1282. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2012.11.021>
11. López-Hernández, L., Martínez-Arnau, F. M., Castellano-Rioja, E., Botella-Navas, M., & Pérez-Ros, P. (2021). Factors Affecting Attitudes towards Older People in Undergraduate Nursing Students. *Healthcare (Basel, Switzerland)*, 9(9), 1231. <https://doi.org/10.3390/healthcare9091231>
12. McCloskey, R., Yetman, L., Stewart, C., Slayter, J., Jarrett, P., McCollum, A., & Stoica, G. (2020). Changes in nursing students' knowledge, attitudes and interest in caring for older adults: A longitudinal cohort study. *Nurse education in practice*, 44, 102760. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2020.102760>
13. Nelson, T. D. (2016). The age of ageism. *Journal of Social Issues*, 72(1), 191–206. <https://doi.org/10.1111/josi.12162>
14. Pang, R., Liu, F., & Li, T. (2025). Professional values, ageism, attitudes and willingness towards geriatric care among nursing students in China: a multiple path analysis. *BMC nursing*, 24(1), 162. <https://doi.org/10.1186/s12912-025-02815-5>
15. Rashidi, M., & Yıldırım, G. (2023). The effect of geriatric nursing course on determining attitudes towards the elderly. *Istanbul Gelisim University Journal of Health Sciences*, 21, 1039 - 1049. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3418624>
16. Şentürk, S., Özdemir Alkanat, H., & Yıldırım Keskin, A. (2020). The effect of a geriatric nursing course on the attitudes of students towards the elderly discrimination: A quasi-experimental study. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 3(3), 226-234. <https://doi.org/10.38108/ouhcd.781642>
17. Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2023). İstatistiklerle yaşlılar, 2023. <https://www.tuik.gov.tr>
18. Wilson, D. M., Errasti-Ibarrondo, B., & Low, G. (2019). Where are we now in relation to determining the prevalence of ageism in this era of escalating population ageing?. *Ageing research reviews*, 51, 78–84. <https://doi.org/10.1016/j.arr.2019.03.001>
19. World Health Organization [WHO]. (2021). Global report on ageism. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240016866>
20. Yalçın Gürsoy, M., & Chousko Mehmet, F. (2023). Nursing students' attitudes toward the elderly: a systematic review based on studies conducted in Türkiye. *Studies in Psychology*, 43(2), 195-213. <https://doi.org/10.26650/SP2022-1088109>
21. Yılmaz, D. V., Terzioğlu, F. (2011). Üniversite öğrencilerinde yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve psikometrik değerlendirmesi. *Türk Geriatri Dergisi*, 14(3), 259- 268.
22. Zhang, Y., Pang, L., Tan, L., Shi, Z., Zhong, X., Yang, Y., & Shao, R. (2024). Knowledge of aging, attitudes toward older people and willingness to engage in geriatric rehabilitation among rehabilitation students in southwestern China: a cross-sectional study. *BMC medical education*, 24(1), 1120. <https://doi.org/10.1186/s12909-024-06096-5>

Tablo 1: Öğrencilerin tanımlayıcı özellikleri (n = 48)

<i>Değişken</i>	<i>Ort ± Ss</i>	<i>Min-Maks</i>
Yaş (yıl)	20,58 ± 1,11	18-23
	<i>n</i>	%
Cinsiyet		
Kadın	44	91,7
Erkek	4	8,3
Yaşlı bireylere bakım verme deneyimi		
Evet	20	41,7
Hayır	22	45,8
Kısmen	6	12,5
Yaşlılar ile ilgili bir proje veya çalışmaya katılım durumu		
Evet	9	18,8
Hayır	39	81,3
Daha önce yaşlı sağlığı/bakımı konusunda dersi alma durumu		
Evet	35	72,9
Hayır	13	27,1
Yaşlı bireylerin yoğun olduğu klinikte klinik uygulama deneyimi		
Evet	9	18,8
Hayır	39	81,3
Yaşlılarla çalışmaya yönelik ilgi durumu		
Çok ilgili	1	2,1
Orta düzeyde ilgili	39	81,3
İlgili değil	8	16,7

Tablo 2: Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği ön-test ile son-test puanlarının karşılaştırılması (n=48)

Ölçek / Alt boyut	Geriatri Hemşireliği dersi		Analiz / p
	Ön-Test	Son-Test	
	Ort ± SS	Ort ± SS	
Yaşlılığın Yaşamını Sınırlama alt boyutu	3,55 ± 0,30	3,42 ± 0,37	Z= -2,325; p= 0,020*
Olumlu Ayrımcılık alt boyutu	3,21 ± 0,23	3,16 ± 0,28	Z = -0,994; p = 0,32
Olumsuz Ayrımcılık alt boyutu	2,65 ± 0,45	2,89 ± 0,33	t= -2,790; p = 0,008*
Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği toplam puanı	73,72 ± 4,57	73,54 ± 5,80	Z = -0,011; p = 0,99

*p<0,05, Z: Wilcoxon Signed-Ranks Testi, t: Eşleştirilmiş Örneklem t-testi

Tablo 3: Toplam ölçek puanlarının bazı değişkenlere göre karşılaştırılması (n = 48)

Değişkenler	Geriatri Hemşireliği dersi			
	Ön-test toplam ölçek		Son-test toplam ölçek	
	Ort ± SS	p	Ort ± SS	p
Yaşlı bireylere bakım verme deneyimi				
Evet	74,15 ± 4,85	F= 0,687; p = 0,51	71,10 ± 6,39	U = 102,00; p = 0,051
Hayır	72,95 ± 3,44		75,36 ± 5,19	
Kısmen	75,17 ± 7,19		75,00 ± 2,68	
Yaşlılar ile ilgili projeye katılım durumu				
Evet	73,56 ± 2,51	t = -0,125; p = 0,90	73,11 ± 5,01	U = 158,00; p=0,11
Hayır	73,77 ± 4,95		73,64 ± 6,02	
Yaşlı bireylerin yoğun olduğu birimde klinik uygulama deneyimi				
Evet	72,33 ± 5,66	t= -1,016; p = 0,32	70,33 ± 5,17	U=96,000; p= 0,035*
Hayır	74,05 ± 4,31		74,28 ± 5,74	
Yaşlılar ile çalışmaya yönelik mesleki ilgi				
Çok ilgili ^a	72,00 ± -	F= 4,989; p = 0,011* b>c	-	U=90,000; p=0,05
Orta düzeyde ilgili ^b	74,64 ± 3,95		74,23 ± 5,65	
İlgili değil ^c	69,50 ± 5,50		70,13 ± 5,64	

*p<0,05, U = Mann-Whitney U testi, t = t testi, F = Varyans analizi (ANOVA)

Tablo 4: Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği toplam puanı ön-test ile son-test korelasyon matrisi (n = 48)

			Ön-test				Son-test				
			Yaşlının Yaşamını Sınırlama	Olumlu Ayrımcılık	Olumsuz Ayrımcılık	Toplam Ölçek	Yaşlının Yaşamını Sınırlama	Olumlu Ayrımcılık	Olumsuz Ayrımcılık	Toplam Ölçek	
Ön-test	Yaşlının Yaşamını Sınırlama	ρ	—	0,20	0,06	0,68**	0,27	0,18	0,26	0,33*	
		p		0,19	0,71	0,000	0,06	0,21	0,08	0,021	
	Olumlu Ayrımcılık	ρ	0,20	—	-0,12	0,52**	0,19	0,12	0,25	0,27	
		p	0,19		0,43	0,000	0,21	0,43	0,09	0,07	
	Olumsuz Ayrımcılık	ρ/r	0,06	-0,12	—	0,56**	-0,16	-0,09	-0,10	-0,16	
		p	0,71	0,43		0,000	0,27	0,55	0,52	0,28	
	Toplam Ölçek	ρ	0,68**	0,52**	0,56**	—	0,18	0,10	0,19	0,25	
		p	0,000	0,000	0,000		0,21	0,49	0,19	0,09	
	Son-test	Yaşlının Yaşamını Sınırlama	ρ	0,27	0,19	-0,16	0,18	—	0,57**	0,18	0,86**
			p	0,06	0,21	0,27	0,21		0,000	0,23	0,000
Olumlu Ayrımcılık		ρ	0,18	0,12	-0,09	0,10	0,57**	—	0,08	0,75**	
		p	0,21	0,43	0,55	0,49	0,000		0,57	0,000	
Olumsuz Ayrımcılık		ρ/r	0,26	0,25	-0,10	0,19	0,18	0,08	—	0,49**	
		p	0,08	0,09	0,52	0,19	0,23	0,57		0,000	
Toplam Ölçek		ρ	0,33*	0,27	-0,16	0,25	0,86**	0,75**	0,49**	—	
		p	0,021	0,07	0,28	0,09	0,000	0,000	0,000		

ρ : Spearman korelasyon testi, r: Pearson korelasyon testi * $p < 0,05$ ** $p < 0,01$